

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 1. – 790 с.

ISBN 978-617-8263-39-3

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У першому томі збірника містяться наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їхньому конституційному вимірі, у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-39-3 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

МЕЛЬНИЧУК ОЛЬГА СТЕПАНІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
професор кафедри загальної теорії права та держави,
доктор юридичних наук, професор*

КЛАСИЧНІ ПРИНЦИПИ У МЕТОДОЛОГІЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Однією з актуальних граней теоретичної та практичної юриспруденції є вивчення та застосування до різноманітних правових явищ методології юридичної науки. Широта сприйняття методологічних основ дає можливість не тільки використання того пласту знань, який міститься у догматичних розробках даної галузевої науки, але й залучення міждисциплінарного досвіду інших сфер людського пізнання.

У рамках юридичного поля можуть існувати класична та неklasична парадигми [1], як інструменти вивчення сучасних питань права та держави. Відмінність цих парадигм, насамперед, складається у використанні певних принципів пізнання. Та, відповідно, зміна парадигм супроводжується зміною підстав наукових досліджень, а саме – методологічних принципів.

Принцип, у визначенні Ю. О. Волошина, – це основні начала, висхідні ідеї, які характеризуються універсальністю, загальною значимістю, вищою імперативністю та відображають істотні положення теорії, учення, науки, системи внутрішнього та міжнародного права, політичної, державної та суспільної організації; вони є внутрішнім переконанням людини, яке визначає її ставлення до дійсності, суспільним ідеям та діяльності [2, с. 3].

Принцип – це пізнавальна установка суб'єкта по відношенню до предмета пізнання, що визначає передзнання, процес та результат його пізнання. Отже, методологічний принцип – це установка імперативного характеру, що визначає особливості використання усіх інших інструментів наукового пізнання. Методологічний принцип зобов'язує, від нього складно відмовитися, з одного боку, так само як і неможливо мислити в площині двох діаметрально протилежних принципів одночасно, з іншого боку.

Якщо звернутися до особливостей класичної парадигми у методології юриспруденції, то яскравою характеристикою розуміння права з позиції класики буде його визнання останньою інстанцією у вирішенні соціальних проблем. Наприклад, класичним видається відоме твердження про те, що право – це усе те, що істинне й справедливе (Віктор Гюго). Тобто у праві можливе існування об'єктивної істини і саме право сприймається як об'єктивна реальність, як частина світу, що оточує людину у повсякденному житті. Отже, одним із основних класичних принципів у методології юридичного пізнання є принцип об'єктивності.

Обґрунтування принципу об'єктивності у юриспруденції можна пов'язати з тим, що право тут має досліджуватися та сприйматися з точки зору уявлень про його незалежну від індивідуальної свідомості природу. Право є частиною об'єктивної реальності та в ньому можуть

бути виявлені об'єктивні закономірності. Тобто передбачається певне абстрагування від свідомості суб'єкта, який пізнає, відбувається відхід від індивідуальності. Суб'єкт пізнання виноситься «за дужки». Предмет, наприклад, сутність права або сутність держави тощо, досягається «сам по собі». Людина, яка вивчає, знаходиться тут за рамками права, як сторонній спостерігач, який начебто може бачити картину всього, що відбувається в праві, повністю. Цей принцип відображається у тому, що будь-яке явище, спостережене або неспостережене, можна пізнавати абсолютно всебічно за допомогою опису його якостей, тобто виявити його повну причину існування.

Використання принципу об'єктивності безперервно пов'язано з принципами конкретності істини та причинності (детермінізму), в яких містяться вказівки на те, що яким би не був предмет пізнання, завжди можна виявити його причину, характеристики, якості, особливості розвитку і це знання буде істинним.

Принцип детермінізму передбачає, що у праві діють причинно-наслідкові зв'язки, усе має свою причину та породжує наслідки, при чому зв'язок між причиною та наслідком є не лише логічним, але й онтологічним. Звідси випливає, наприклад, твердження, що дія закону є безпосередньою.

Як зазначає В. С. Медведєв, підкреслюючи практичне застосування принципу детермінізму, цей принцип є ключовим при встановленні та поясненні мотиву, мотивації, мотивування правопорушень, злочинів і злочинної діяльності [3, с. 38]. Теоретизуючи, можна стверджувати, що у праві існують стійкі причинно-наслідкові зв'язки, що мають універсальний характер. Право розуміється як соціальний механізм, закономірності функціонування якого подібні до закономірностей функціонування будь-якого механізму.

Наступний класичний принцип – це принцип раціональності, відповідно до якого у праві завжди домінує раціональний елемент, право є втіленням розуму та логіки. Як стверджував Джон Локк, – закон є вищим проявом людської мудрості, що використовує досвід людей на благо суспільства. Право тут є раціональною конструкцією, яка повністю може бути пояснена, виходячи із законів формальної логіки. У праві немає місця нераціональному або, тим більше, ірраціональному, тому пізнання права має бути максимально позбавленим емоцій.

Принцип раціональності передбачає, що будь-яке явище, яке має місце в праві та державі, може бути пояснено за допомогою людського розуму, тобто дослідник може пояснити все, що він пізнав, пізнає або гіпотетично може пізнати у сфері юриспруденції. Принцип раціональності стверджує, що можливо логічно та несуперечливо вибудувати картину правової реальності. До прикладу, знаходячись під впливом цього принципу, домінуючим тут буде нормативне розуміння права дослідником, або іншими словами, позитивістський тип праворозуміння.

До класичних принципів також слід віднести принцип історизму. Цей принцип передбачає пізнання сучасного з точки зору минулого. Особливість принципу історизму полягає в тому, що правові явища

розуміються з позиції їхнього історичного розвитку. Тут пізнання відбувається в умовах деякої передбачуваності: маючи знання щодо історичного шляху будь-якого явища, дослідник повинен шукати специфічні етапи його становлення. Наприклад, можна стверджувати, що принцип історизму є підґрунтям та основою діалектичного методу пізнання [4].

Крім того, прикладом застосування цього принципу є відомі ідеї історичної школи права (кінець XVIII ст., Німеччина). Історична школа права являла собою теоретичне спрямування, що пояснює процес утворення права як стихійного, історично незалежного від законодавчої діяльності держави. На думку її представників (Густав Гуго, Фрідріх-Карл фон Савін'ї, Георг Фрідріх Пухта), право є продуктом народного духу, історичним продуктом суспільного життя людей. Відповідно до принципу історизму, право має історію та будь-яке пояснення права, загальне або контекстуальне, без урахування його історії, приречене на невдачу. Усі правові явища є елементами загального історичного процесу.

Класичним у методології юриспруденції також можна вважати принцип монізму, який передбачає, що в праві можливо встановити єдино правильне рішення, тобто віднайти об'єктивну істину. Дослідження мають базуватися на використанні одного методу, ефективність якого є доведеною та такою, що не викликає сумнівів. Наприклад, Ганс Кельзен у своїх дослідженнях використовував нормативно-догматичний метод, за допомогою якого вирішував всі завдання, які були перед ним поставлені. Як справедливо зазначається ученими, наприкінці XIX ст. виникла моністична теорія співвідношення норм міжнародного і норм національного права. У 1899 р. німецький дослідник В. Кауфман опублікував працю «Юридична сила міжнародного права і взаємозв'язок законодавчої влади і державних органів». У ній дослідник висунув основні принципи теорії монізму, яку в подальшому розвив вище згаданий відомий австрійський юрист і філософ-неокантіанець Г. Кельзен в нормативістському вченні про «чисте правознавство». Ця теорія припускає існування єдиної універсальної системи права, яка охоплює правопорядки різних рівнів. Все право розвивається в рамках так званої «основної норми», яка, за словами Г. Кельзена, визначає основний фактор правотворчості так, що її можна назвати конституцією з позицій правової логіки [5, с. 396].

Таким чином, до класичної парадигми методології юриспруденції можна віднести наступні принципи: об'єктивності, детермінізму, раціональності, історизму та монізму. Зрозуміло, що цей перелік принципів не є вичерпним та якщо оцінювати їх ефективність, то вони іноді нездатні охопити деякі правові питання сучасності. Наприклад, принцип об'єктивності не завжди може конкурувати з можливостями такого принципу некласичної парадигми, як суб'єктивність. Принцип раціоналізму іноді не задовольняє запити сучасної юриспруденції щодо розвитку юридичної психології та досліджень, спрямованих на розкриття нерациональних та ірраціональних основ права тощо. У той же час, застосування набору класичних принципів

як інструменту сучасної методології у юриспруденції є цілком виправданим та ефективним, особливо у їх поєднанні з можливостями неklasичної парадигми.

Список використаних джерел:

1. Мелякова Ю. В. Класична і неklasична парадигми епістемології права. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія : Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2015. № 3. С. 85–101.
2. Бабенко А. М., Борисова О. О., Шаповалова О. І. Принципи права: поняття та класифікація. Прикарпатський юридичний вісник. 2022. Вип. 3 (44). С. 3–7.
3. Медведев В. С. Принципи сучасної вітчизняної юридичної психології. С. 37–41. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/9272/1/%D0%F%201_p038-042.pdf
4. Стрелкова Ю. О. Еклезіологія діалектичної теології: христоцентризм, діалектика, історизм. Гілея: науковий вісник. 2019. Вип. 141 (2). С. 141–146.
5. Іванченко О. М. Теорія гармонізації монізму і дуалізму у співвідношенні норм національного та норм міжнародного права. Актуальні проблеми держави і права. Збірник наукових праць. 2010. Вип. 52. С. 395–400.

Ключові слова: методологія юриспруденції, класичні принципи, принцип об'єктивності, принцип детермінізму, принцип раціональності, принцип історизму, принцип монізму.

Key words: methodology of jurisprudence, classical principles, principle of objectivity, principle of determinism, principle of rationality, principle of historicism, principle of monism.

ТИЩЕНКО ЮЛІЯ ВАЛЕРІЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри загальної теорії права та держави,
кандидат юридичних наук, доцент*

ЕЛЕМЕНТИ МІФОЛОГІЧНОГО СВІТОГЛЯДУ У ПРАВОСВІДОМОСТІ СУЧАСНОЇ ЛЮДИНИ

Світогляд являє собою систему поглядів на світ, і на місце та роль людини у цьому світі.

Специфіка світогляду виявляється у тому, що це не просто знання про світ (і людину), а оцінка людиною свого місця, становища у світі, своєї ролі, призначення. Світогляду немає, якщо немає цього ціннісного ставлення людини до світу: що означає для мене світ і що я значу у цьому світі?

Світогляд постає як система уявлень людини про світ та система відносин людини до цього світу, як найважливіша ціннісно-регулятивна система, що формує ціннісні установки та орієнтації, які

ЗМІСТ

Привітальне слово президента Національного університету «Одеська юридична академія» С. В. Ківалова	3
---	---

СЕКЦІЯ 1

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

Смазнова Ірина Сергіївна Філософія медійних практик	8
Єременко Олександр Михайлович Обґрунтування стратегії ненасильницького спротиву тиранії у творчості Етьєна ля Боссі	12
Воронянський Олександр Володимирович, Моїсеева Наталія Іванівна Проблема верховенства права в контексті політичної конкуренції	15
Сумарокова Людмила Миколаївна Про шляхи вдосконалення сучасних теорій аргументації	18
Капустіна Надія Борисівна «Тролінг» у системі інтернет-комунікації: аналіз явища	22
Шамша Ігор Володимирович Дух і душа людини в сучасних медійних практиках	25
Токар Людмила Вікторівна Вчинок як аргумент	28
Котовська Анастасія Вікторівна Розповсюдження невігластва в епоху тотальної цифровізації	31
Саєнко Лілія Володимирівна Зміна парадигм алхімії	33

СЕКЦІЯ 2

АКТУАЛЬНІ ГРАНІ ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

Завальнюк Володимир Васильович Юридична антропологія в міжнародно-правовому вимірі	38
Дудченко Валентина Віталіївна Універсалізація сучасного права	41
Крижановський Анатолій Федорович Сакральність сучасної держави (від наративу до концепту)	44
Мельничук Ольга Степанівна Класичні принципи у методології юриспруденції	47